

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2026/71

Karar Sayısı : 2026/148

Karar Tarihi : 25/6/2026

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Şanlıurfa 1. Çocuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 283. maddesinin Anayasa'nın 2., 5., 11. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Mala zarar verme suçundan açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu 283. maddesi şöyledir:

“Sanık lehine başvurma hâlinde verilecek hüküm

Madde 283 – (1) İstinaf yoluna yalnız sanık lehine başvurulmuşsa, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Kadir ÖZKAYA, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Kenan YAŞAR, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın katılımlarıyla 26/3/2026 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Muhammed Nuri ÖZGÜR tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşüldü:

A. Genel Açıklama

3. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Birinci Kitabı'nın “Yaptırımlar” başlıklı Üçüncü Kısmı'nın Birinci Bölümü'nde yer alan 45 ila 52. maddelerinde cezalar düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un 45. maddesinde suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezaların hapis ve adli para cezaları olduğu hükme bağlanmıştır.

4. 5271 sayılı Kanun'un 223. maddesinin (1) numaralı fıkrasında duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verileceği; beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararlarının hüküm olduğu öngörülmüştür.

5. Söz konusu Kanun'un 260. maddesinin (1) numaralı fıkrasında hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanun'a göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yollarının açık olduğu düzenlenmiştir; (3) numaralı fıkrasında ise Cumhuriyet savcısının sanık lehine olarak da kanun yollarına başvurabileceği belirtilmiştir.

6. Kanun'un 272 ila 285. maddelerinde istinaf kanun yoluna ilişkin düzenlemeler öngörülmüştür. 272. maddenin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabileceği hükme bağlanmıştır.

B. Anlam ve Kapsam

7. 5271 sayılı Kanun'un itiraz konusu 283. maddesinde istinaf yoluna yalnız sanık lehine başvurulmuşsa yeniden verilen hükmün önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamayacağı öngörülmüştür.

8. Kuralın gerekçesinde hükme karşı yalnız sanık, sanığın avukatı, yasal temsilcisi, eşi veya Cumhuriyet savcısı tarafından sanık yararına olarak istinaf kanun yoluna başvurulmuşsa bölge adliye mahkemesince yeniden verilecek hükmün ilk derece mahkemesince belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamayacağı ancak bu kuralın cezanın türü ve süresi bakımından geçerli olduğu, suçun niteliğine bir etkisinin bulunmadığı ifade edilmiştir. Bu itibarla kural uyarınca hükme karşı yalnız sanık lehine istinaf kanun yoluna başvurulmuşsa tür ve süre bakımından verilen cezadan daha ağır bir cezaya hükmedilmesi mümkün değil iken farklı nitelikte bir suçtan ceza verilmesine engel bir durum bulunmadığı anlaşılmıştır.

9. Yargıtay kararlarında da aleyhe değiştirme yasağının kapsamının ilk hükümde belirlenen ceza ve yaptırım miktarıyla sınırlı olduğu, fiilin nitelendirilmesinin ve suç vasfının yasağın kapsamında değerlendirilemeyeceği, dolayısıyla mahkûmiyet kararına karşı yalnız sanık lehine kanun yoluna başvurulması durumunda fiilin farklı şekilde nitelendirilebileceği ancak ilk hükümde uygulanan cezai yaptırımın sanık aleyhine değiştirilemeyeceği kabul edilmiştir (birçok karar arasından Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E.2025/3-65, K.2025/345, 17/9/2025; E.2022/3-569, K.2023/503, 11/10/2023; E.2019/13-454, K.2023/324, 31/5/2023; E.2011/2-353, K.2012/129, 3/4/2012).

C. İtirazın Gerekçesi

10. Başvuru kararında özetle; aleyhe değiştirme yasağının amacının, sanığın daha ağır bir cezaya hükmedilmeyeceği güvencesiyle kanun yollarına başvurmasına imkân tanımak olduğu, itiraz konusu kuralda aleyhe değiştirme yasağının konusunun yalnızca sonuç ceza miktarı olarak belirlendiği, ancak sanık lehine istinaf kanun yoluna başvurulması ve kararın bozulmasının infaz, koşullu salıverme, denetimli serbestlik, zamaşımı, hak mahrumiyetleri, müsadere, af gibi diğer konularda sanığın aleyhine sonuç doğurabildiği, cezanın diğer sonuçları bakımından aleyhe bozma yasağının kabul edilmemesinin sanık lehine kanun yollarına başvurulmasını engelleyeceği, bu durumun mahkemeye erişim hakkıyla bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 5., 11. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Ç. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

11. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuki güvenliği sağlayan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

12. Hukuk devletinin temel ilkelerinden biri belirliliktir. Belirlilik ilkesi yalnızca yasal belirliliği değil daha geniş anlamda hukuki belirliliği de ifade etmektedir. Hukuki belirlilik ilkesinde asıl olan, bir hukuk normunun uygulanmasıyla ortaya çıkacak sonuçların o hukuk düzeninde öngörülebilir olmasıdır. Yasal düzenlemeye dayanarak erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir olma gibi niteliklere ilişkin gereklilikleri karşılaması koşuluyla mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirlilik sağlanabilir. Asıl olan muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığıdır (AYM, E.2017/179, K.2018/106, 8/11/2018, § 10; E.2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, § 247).

13. İtiraz konusu kuralda, istinaf yoluna yalnızca sanık lehine başvurulması ve kararın bozulması hâlinde yeniden verilecek hükümle belirlenen cezanın önceki hükümde belirlenen cezadan daha ağır olamayacağı öngörülmüştür. Kuralda sanık lehine istinaf kanun yoluna başvurulması hâlinde yargılamada verilecek kararın kapsamının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralın belirli ve öngörülebilir nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

14. Hukuk devleti ilkesi gereğince kanunlar kamu yararı amacıyla çıkarılır. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre kamu yararı genel bir ifadeyle bireysel, özel çıkarılardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yararı ifade etmektedir. Kanunun amaç ögesi bakımından Anayasa'ya aykırı olmaması için çıkarılmasında kamu yararı dışında bir amacın gözetilmemiş olması gerekir. Kanunun kamu yararı dışında bir amaçla yalnız özel çıkarlar için veya yalnızca belirli kişilerin yararına olarak çıkarılmış olduğu açıkça anlaşılabiliyorsa amaç unsuru bakımından Anayasa'ya aykırılık söz konusudur (AYM, E.2021/14, K.2023/173, 11/10/2023, § 9). Açıklanan hâl dışında bir kanun hükmünün ülke gereksinimlerine uygun olup olmadığı, hangi araç ve yöntemlerle kamu yararının sağlanabileceği bir siyasi tercih sorunu olarak kanun koyucunun takdirinde olduğundan bu kapsamda kamu yararı değerlendirilmesi yapmak anayasa yargısıyla bağdaşmaz (AYM, E.2018/99, K.2021/14, 3/3/2021, § 102).

15. Bu itibarla Anayasa'ya uygunluk denetiminde kuralın öngörülmesindeki kamu yararı anlayışının isabetli olup olmadığı değil incelenen kuralın kamu yararı dışında belirli bireylerin ya da grupların çıkarları gözetilerek yasalaştırılmış olup olmadığı incelenir. Başka bir ifadeyle bir kuralın Anayasa'ya aykırılık sorunu çözümlenirken kamu yararı konusunda Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, yalnızca kuralın kamu yararı amacıyla çıkarılıp çıkarılmadığının denetimiyle sınırlıdır (AYM, E.2022/50, K.2022/107, 28/9/2022, § 28).

16. Kuralla yalnız sanık lehine istinaf kanun yoluna başvurulması durumunda daha ağır bir cezaya hükmedilemeyeceği öngörülmek suretiyle sanık lehine kanun yoluna başvurulmasının kolaylaştırılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Usule ilişkin veya maddi hata içeren hükümlerin kanun yolunda denetlenmesinin maddi gerçeğe ulaşılması ve

yargılama sonucunda verilen kararların isabetli olmasına katkı sağlayacağı açıktır. Bu itibarla kuralla istinaf kanun yoluna başvurulması kolaylaştırılarak verilen hükmün denetlenmesiyle yargılama sürecinde ve verilen kararda yapılan hataların giderilmesine katkıda bulunduğu ayrıca suç konusu fiilin hukuki niteliğinin doğru şekilde tespit edilerek maddi gerçeğe ulaşılması ile yaptırımın ceza dışındaki sonuçlarının eşit bir şekilde uygulanmasının sağlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralın kamu yararı dışında bir amaca yönelik olarak ihdas edildiği söylenemez.

17. Kanun koyucu, takdir yetkisi kapsamındaki düzenlemeleri yaparken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle de bağlıdır. Bu ilke elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* getirilen kuralın ulaşılmak istenen amaç için elverişli olmasını, *gereklilik* getirilen kuralın ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olmasını, *orantılılık* ise getirilen kural ile ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmektedir. Bir kuralda öngörülen düzenleme ile ulaşılmak istenen amaç arasında da ölçülülük ilkesi gereğince makul bir dengenin bulunması zorunludur.

18. Yalnız sanık lehine istinaf kanun yoluna başvurulması durumunda yeniden verilen hükümde belirlenen cezanın önceki hükümle belirlenmiş olandan daha ağır olamayacağını öngören kuralın söz konusu kamu yararı amacına ulaşmak bakımından elverişli bir araç olmadığı söylenemez.

19. Bunun yanı sıra kanun yoluna başvurma hukuki sonuçlarını belirlemede kanun koyucunun takdir yetkisinin bulunduğu gözetildiğinde kuralın kamu yararı amacına ulaşma bakımından gerekli olmadığı da söylenemez.

20. Ceza yargılamasının amacı temel hak ve özgürlükler korunarak maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. İlk derece mahkemesince verilen hükmü karşı kanun yollarına başvurulması hâlinde suçun hukuki nitelendirmesinin değiştirilmesine imkân tanınması, ilk hükümde belirlenen ceza ve yaptırım miktarı dışındaki sonuçlar bakımından hatanın belli ölçüde düzeltilerek ceza yargılamasında maddi gerçeğe ulaşılmasına katkı sağlamaktadır.

21. Kural, yalnızca sanık lehine istinaf kanun yoluna başvurulmuş olsa dahi sanık hakkında uygulanan yaptırımın ceza dışında kalan hukuki sonuçları yönünden durumunun ağırlaştırılmasını engellemektedir. Kanun koyucunun, ceza yargılamasının amacının maddi gerçeğe ulaşılması olduğunu gözeterek söz konusu güvencenin kapsamını belirlenen ceza ile sınırlı tuttuğu, yaptırımın hukuki nitelendirmesine bağlı olarak ceza dışında kalan hukuki sonuçlar bakımından bir koruma öngörmediği anlaşılmaktadır.

22. Ceza yargılamasının amacı dikkate alındığında mahkemelerin fiilin hukuki nitelendirmesini maddi hukuka uygun biçimde belirleme yükümlülüğü bulunduğu açıktır. Ayrıca sanık lehine kanun yoluna başvurulması hâlinde hükmün ceza dışında kalan hukuki sonuçlar yönünden de sanık aleyhine hiçbir sonuç doğurmamasının Anayasa'dan kaynaklanan bir zorunluluk olduğu söylenemez.

23. Bu itibarla kural kapsamında derece mahkemesi tarafından verilen cezanın istinaf incelemesi sonunda sanık aleyhine değiştirilememesine ilişkin güvencenin kapsamının belirlenen ceza ile sınırlı tutularak suçun niteliği bakımından ayrıca bir koruma

öngörülmemesinde meşru amaçtan kaynaklanan kamusal yarar ile bireylerin menfaatleri arasındaki makul dengenin ortadan kaldırılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında düzenlediği anlaşılan kuralın hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayan bir yönü bulunmamaktadır.

24. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 5., 11. ve 36. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 283. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 25/6/2026 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Başkanvekili
İrfan FİDAN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI

Üye
Şaban KAZDAL